

законів не є життєздатними через ускладненість, суперечливість, надмірну абстрактність. Регулюванням законом правовідносин має бути доведено до такого рівня конкретизації, щоб не тільки забезпечити реальне функціонування правовідносин на основі закону, а й залишити мінімальне місце для підзаконного, а тим більше відомчого нормативного регулювання важливих суспільних відносин. За відомствами має залишитися тільки практична реалізація законодавства, прийняття актів щодо порядку застосування законів.

Зважаючи на нинішній стан українського законодавства, слід мати на увазі, що його частиною на підзаконному рівні, є й акти, прийняті ще за часів колишнього СРСР. Відповідно до Закону України від 12 вересня 1991 року “Про правонаступництво України” на території України за умови, якщо вони не суперечать законам України, діють нормативно-правові акти міністерств та відомств СРСР. Таке рішення на той час було необхідним, оскільки замінити водночас досить значний масив чинного законодавства, що тоді в основному мало відомчий характер, було неможливим.

Чинними є на сьогодні такі акти законодавства УРСР – Кодекс законів про працю України (1971 р.), Житловий кодекс Української РСР (1983 р.), які за основним своїм змістом не завжди відповідають сучасним умовам функціонування суспільних відносин та стратегічним завданням побудови соціально орієнтованої, правової держави. Потрібно також мати на увазі, що певна кількість нормативно-правових актів, прийнятих в Україні після 1991 року до 1996 року, теж не відповідають положенням нової Конституції України, насамперед її тезам про визнання людини, її життя і здоров'я, недоторканості і безпеки найвищою соціальною цінністю. А тому, необхідно плановірно проводити роботу з метою приведення їх у відповідність до вимог Основного закону України.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141.
2. Закон України Про правонаступництво України від 12 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України, 1991, N 46, ст. 617.

Дрьомов С. В.,

науковий консультант Служби Голови та
Першого заступника Голови Верховного Суду
України, кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ ДОБРОВОЛЬНОЇ ВІДМОВИ ПРИ НЕЗАКІНЧЕНОМУ ЗЛОЧИНІ

Дослідження сучасних тенденцій розвитку законодавства України про кримінальну відповідальність свідчать про бажання вітчизняного законодавця збільшити у Кримінальному кодексі (далі – КК) України кількість норм, які б стимулювали особу до позитивної (бажаної для суспільства) поведінки. Зокрема, у Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311/2008,

зазначається, що докорінні зміни в соціально-політичному житті суспільства і держави на нинішньому етапі розвитку України створили передумови для реформування системи кримінальної юстиції у напрямі її подальшої демократизації, гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань нашої держави перед європейським та світовим співтовариством.

До таких цілком справедливо відносять кримінально-правові приписи про добровільну відмову при незакінченому злочині. Ці приписи адресовані, перш за все, особам, які під впливом певних обставин схилилися до рішення не тільки змінити, але й взагалі припинити розпочату ними злочинну діяльність.

Слід зазначити, що вагомий внесок у дослідження інституту добровільної відмови при незакінченому злочині зробили А. Алікперов, Н. Афанасьєв, М. Ахмедова, Ю. Баулін, Л. Владимиров, О. Горегляд, М. Дурманов, Д. Дядько, С. Дьяков, В. Єлеонський, А. Зелінський, В. Звечаровський, Б. Здравомислов, В. Іванов, В. Караулов, М. Карпушин, А. Кістяківський, А. Козлов, Н. Кузнецова, О. Лохвицький, М. Неклюдов, П. Панченко, К. Панько, А. Піонтковський, Р. Сабітов, О. Сафронова, М. Таганцев, А. Тер-Акопов, В. Тихий, Т. Устинова, П. Хряпінський, С. Шапченко, Ю. Юшков, С. Яценко та інші. Разом з тим, наукові здобутки вказаних фахівців, на наш погляд, повністю не висчерпують проблем, пов'язаних з реалізацією положень КК України про добровільну відмову, хоча й утворюють надійний фундамент для подальших наукових пошуків у цьому напрямку.

Взагалі *реалізувати* означає здійснювати, робити реальним, втілювати що-небудь у життя, виконувати завдання, плани тощо [1]. Тобто реалізація правових норм являє собою процес впровадження теоретичних положень у практичну площину через взаємовідносини між учасниками відповідних суспільних відносин. При цьому слід зважати, що шлях від створення кримінально-правових норм, які утворюють інститут добровільної відмови при незакінченому злочині, до втілення їх приписів у фактичну поведінку людей дуже складний. З цього приводу В. Кудрявцев слушно зазначав, що будь-яка норма діє не у порожнині, а у реальній сукупності суспільних відносин, на основі та у межах існуючого суспільного буття і суспільної свідомості [2, с. 37].

Реалізацію положень КК України про добровільні відмову необхідно розглядати як процес їх втілення у поведінку суб'єктів відповідних кримінально-правових відносин. При цьому, процес реалізації може здійснюватись у певних формах та відповідними суб'єктами. Нагадаємо, що в юридичній літературі виділяють такі форми реалізації права: додержання, виконання, застосування, використання [4, с. 177].

На наш погляд, особа, яка добровільно відмовляється від доведення злочину до кінця, є тим суб'єктом суспільних відносин, який реалізує своє суб'єктивне право, перш за все, у формі використання (підкреслено мною – С.Д.) положень ст. 17 КК України. Взагалі *використовувати* означає вживати що-небудь з користю, користуватися чимось [1]. На думку О. Скажуна, використання як форма реалізації права полягає у «...використанні можливостей, наданих правовими нормами, у здійсненні суб'єктивних прав для задоволення власного інтересу» [5, С. 388]. Тобто особа, яка розпочала злочинну діяльність і вирішила її припинити на стадії готування до злочину чи замаху на злочин, є такою, яка

скористалася своїм суб'єктивним правом на добровільну відмову від доведення злочину до кінця, передбаченим у ст. 17 КК України. При цьому, цілком доречно говорити про існування певного інтересу цієї особи, який полягає у бажанні уникнути кримінальної відповідальності законним способом.

Однак, лише використанням положень КК України про добровільну відмову при незакінченому злочині не вичерпується їх реалізація. У ч. 1 ст. 17 КК України містяться приписи, які є обов'язковими для виконання. У юридичній літературі вони отримали назву «умови правомірності добровільної відмови». Невиконання цих приписів унеможливило подальше застосування до особи положень КК України про добровільну відмову.

Таким чином, реалізація положень КК України про добровільну відмову передбачає й іншу форму – виконання, яка забезпечується встановленими законодавством України про кримінальну відповідальність вимогами щодо особи, яка розпочала злочинне діяння або тільки готується до його вчинення та бажає припинити свою злочинну діяльність.

З огляду на викладене, залежно від форми реалізації положень чинного КК України про добровільну відмову суб'єктів реалізації можна умовно поділити на дві групи. До першої групи, на наш погляд, слід віднести осіб, які використовують надане законодавством право на добровільну відмову від доведення злочину до кінця, до другої – осіб, уповноважених державою на застосування кримінально-правових норм про добровільну відмову при незакінченому злочині.

На наш погляд, слід погодитися з Г. Усатим, що реалізація особою права на добровільну відмову не зобов'язує її повідомляти органи влади про свою попередню злочинну діяльність. Для цього достатньо остаточно утриматися від доведення злочину до кінця [6, с. 81]. Однак, наведена точка зору, як видається, потребує уточнення, адже власне процес реалізації положень КК про добровільну відмову від доведення злочину до кінця, на наш погляд, є доволі складним. На наш погляд, зміст реалізації інституту добровільної відмови полягає у здійсненні суб'єктами юридичних прав і обов'язків, що виникають на підставі кримінально-правових та кримінально-процесуальних приписів. При цьому правомірна поведінка утворює зміст, об'єктивну сторону реалізації права на добровільне припинення розпочатої злочинної діяльності. Однак, правомірність такої поведінки, на наш погляд, не може увільняти особу від критичної правової оцінки вчиненого нею діяння, яке передувало добровільній відмові.

Список використаної літератури:

1. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. Київ, вид-во «Аконіт», 2004 р., том 3.
2. *Кудрявцев В.Н.* Закон, поступок, ответственность. Москва, «Наука» 1986. – 448 с., С. 122.
3. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів/ М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Рогачова та ін.; За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Пертишина. – Харків: Право, 2002. – 432 с., С. 360.
4. *Колодій А.М., Конейчиков В.В., Лисенков С.Л.* та ін. Загальна теорія держави і права: Навч. посібник / Український держ. педагогічний ун-т ім.

- М.П. Драгоманова / В.В. Копейчиков (ред.). – К.: Юрінком, 1997. - 317 с., С. 177.
5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. - 656 с.
6. Усатий Г.О. Кримінально-правовий компроміс: Монографія. – К., Атіка, 2001. – 128 с., С. 81.
7. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності: Монографія. – К.: Атака, 2004. – 296 с., С. 88.
8. Ленин В.И. Полн. собр. соч., т. 36, с. 182, 278.

Заїка Ю. О.,

начальник кафедри цивільного права і процесу
НАВС, доктор юридичних наук, професор

РЕФОРМУВАННЯ СПАДКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Становище особи в будь-якому суспільстві залежить від оптимального співвідношення особистих прав і інтересів громадянина, окремих громадян та суспільства в цілому. Спадкове право посідає особливе місце у системі цивільного права. Можливість визначити долю майна на випадок смерті – є однією із найважливіших гарантій стабільності відносин приватної власності. Спадкування, як і будь-який інший соціальний феномен, виконує не лише покладені на нього суспільно-корисні функції. Принципове значення для будь-якого суспільства має конкретне вирішення питання про участь громадян у справедливому розподілі майнових благ і про долю таких благ після їх смерті.

Належне правове регулювання спадкових відносин полягає у створенні такої системи цивільно-правових норм, яка б передбачала:

- можливість успадкування майна взагалі;
- ретельну регламентацію порядку реалізації громадянами права на розпорядження майном на випадок смерті;
- порядок здійснення громадянами права на спадкування;
- способи та межі захисту порушених спадкових прав.

Держава повинна створити таку систему цивільно-правових засобів, які б гарантували кожній фізичній особі право вільно розпоряджатися своїм майном на випадок смерті і право вільно набувати чи відмовлятися від спадщини. Основними напрямками реформи спадкового права повинні стати наступні.

1. Спадкування за законом. Спадкування за законом має місце у випадках, коли заповідач не скористався своїм правом і не визначив долю свого майна у заповіті або останній є юридично нікчемним. В цьому випадку коло спадкоємців визначає законодавець. У чинному законодавстві черговість закликання до спадщини залежить від ступеня родинності і в цілому не викликає заперечень. Водночас, право законодавстві терміну оціночного за своїм характером – «член сім'ї» (спадкоємець четвертої черги, викликає сумнів. В законодавстві відсутнє уніфіковане визначення «член сім'ї». Своє бачення цього поняття пропонує не лише спадкове законодавство, а і сімейне,